

Викторина „Дигитален компас“

Инструкции за учителя

5 - 7 клас

Нужно ви е само: този файл и гъска/флипчарт за точките.

Стъпки:

1. Разделете класа на 3–4 отбора. Всеки отбор си избира име, свързано с дигиталния свят (напр. „Кибер стражи“, „Алгоритми“, „Детективи“).
2. Прочетете въпроса и възможните отговори на глас. Отборите обсъждат тихо 15–20 секунди.
3. Отговаря отборът, който вдигне ръка/табелка пръв. Верен отговор = 1 точка. Ако сгреша, право да отговори има следващият отбор.
4. След всеки въпрос прочетете кратката „Обратна връзка“ — така викторината се превръща и в мини-урок.
5. Обявете отбора-победител.

Свързани ресурси в „Компас“: за всяка тема има статия за учителя, видео с експерт, брошура за родители и готов план на урок. Използвайте ги, за да задълбочите дискусията след викторината.

prepodavame.bg/kompas-v-digitalnia-svyat/

Ключ за учителя: 1-В, 2-Б, 3-Г, 4-А, 5-В, 6-А, 7-Б, 8-Г, 9-А, 10-Г, 11-В, 12-Б, 13-Г, 14-А, 15-Б, 16-В, 17-Б, 18-Г, 19-А, 20-В.

1. Какво прави чатботът, когато му зададеш въпрос?

А) Винаги проверява отговора в надежден учебник, преди да го даде.

✗ Не проверява – предсказва правдоподобен текст.

Б) Отговаря само с готови изречения от предварителен списък.

✗ Всеки отговор се генерира наново.

В) ☒ Предсказва вероятни гуми – затова го проверяваме.

Точно! Затова не приемаме отговора на сяпо.

Г) Винаги дава официална и напълно вярна информация.

✗ Не винаги, а и "официална" не означава непременно вярна.

2. Кое е знак, че съдържанието иска да те манипулира?

А) Съдържа много добре подредени факти, дати и точни цифри.

✗ Това само по себе си не е знак за манипулация.

Б) ☒ Кара те да изпиташ силна емоция и да споделиш веднага.

Точно! Силна емоция + натиск да бързаш = червена лампа.

В) Публикувано е рано сутрин или късно вечер.

✗ Времето на публикуване няма значение.

Г) Има голяма цветна снимка или видео към него.

✗ Снимката сама по себе си не значи нищо.

3. Ти си свидетел на тормоз в общ чат. Какво трябва да направиш?

А) Изпращаш съдържанието на още хора, за да разберат всички.

✗ Така разпространяваш обидата.

Б) Не правиш нищо и просто мълчиш през цялото време.

✗ Мълчанието подкрепя тормоза.

В) Смейш се с другите, за да не станеш ти жертвата.

✗ Смехът усилва нараняването.

Г) ☒ Не разпространяваш, подкрепяш засегнатия, търсиш възрастен.

Точно! Свидетелят има сила да помогне.

4. Защо е трудно да спреш да скролваш?

А) ☒ Фийдът няма край – проектиран е да те задържи.

Точно! Дизайнът е направен така умишлено, вината не е твоя.

Б) Защото си мързелив и не полагаш достатъчно усилия.

✗ Не е въпрос на мързел, а на дизайн.

В) Защото телефонът ти е повреден или работи бавно.

✗ Няма повреда – така е замислено.

Г) Защото просто нямаш нищо друго интересно за правене.

✗ Причината е в безкрайния фийд.

5. Предаваш есе, написано изцяло от ИИ. Кое е вярно?

- А) Есето е изцяло твое, защото ти си натиснал бутона.
☐ Натискането на бутон не прави есето твое.
- Б) Есето е на компанията зад ИИ и това е кражба.
☐ Не е толкова просто – но и не е изцяло твое.
- В) ☒ Губиш ученето – смисълът е в мисленето, не в текста.
Точно! Задачата трябва да те научи да мислиш.
- Г) Няма никакво значение кой всъщност е написал есето.
☐ За ученето процесът е целта.

6. Намираш новина, която ти изглежда съмнителна. Кое е „златното правило“?

- А) ☒ Проверяваш автора, доказателствата и емоцията.
Точно! Автор, доказателство, емоция.
- Б) Ако приятел я е споделил, значи със сигурност е вярна.
☐ Приятел може да сподели нещо невярно.
- В) Един-единствен източник е напълно достатъчен за проверка.
☐ Един източник не е достатъчен.
- Г) Щом звучи уверено и убедително, значи е вярно.
☐ Увереният тон не е доказателство.

7. Някой те обижда онлайн. Кое НЕ помага?

- А) Да запазиш екранна снимка на съобщението като доказателство.
☐ Това всъщност помага.
- Б) ☒ Да отвърнеш веднага със същата обида обратно.
Точно – това НЕ помага; обидата срещу обида разпалва конфликта.
- В) Да блокираш профила и да докладваш съобщението.
☐ Това помага – блокира контакта.
- Г) Да кажеш на възрастен, на когото имаш доверие.
☐ Това помага – възрастен може да съдейства.

8. Защо е толкова трудно да се откъснеш от някои приложения?

- А) Защото са скъпи и струват много пари на месец.
☐ Цената няма нищо общо.
- Б) Защото работят бавно и се зареждат дълго време.
☐ Скоростта не е причината.
- В) Защото са предимно образователни, интересни и много полезни.
☐ Не е заради ученето.
- Г) ☒ Изненадата – понякога виждаш нещо страхотно, понякога не.
Точно! Непрегсказуемата награда е много силна.

9. Разказваш лични тревоги на чатбот. Кое е вярно?

- А) ☒ Той продължава разговора по дизайн, не защото го е грижа за теб.
Точно! Не разбира и не го е грижа наистина – хората са истинската подкрепа.
- Б) Чатботът е най-добрият ти приятел и винаги е готов да те изслуша.
☒ Той е инструмент, не приятел.
- В) Безопасно е, стига само да не му казваш паролата си.
☒ Рискът не е само в паролата.
- Г) Чатботът наистина те разбира и усеща чувствата ти.
☒ Той симулира разбиране, не разбира.

10. Откъде идват „знанията“ на ИИ?

- А) Ражда се умен и просто знае всичко от само себе си.
☒ Не се ражда умен.
- Б) От тайни камери, скрити из целия град и училището.
☒ Няма тайни камери.
- В) Пита други, по-стари компютри и роботи по света.
☒ Не пита компютри.
- Г) ☒ От милиони текстове и снимки, създадени от хора.
Точно! Учи се от човешки данни.

11. Кое е кибертормоз, а не единичен спор?

- А) Две деца се скарват след игра и после се сдобряват.
☒ Това е конфликт с помиряване.
- Б) Някой изпраща обидно съобщение и веднага се извинява.
☒ Единична обida с извинение не е тормоз.
- В) ☒ Някой е системно обиждан онлайн седмици наред.
Точно! Тормозът е повтарящ се и целенасочен.
- Г) Приятели се шегуват и всички се смеят заедно с тях.
☒ Общата шега не е тормоз.

12. Защо нотификациите те разсейват?

- А) Защото винаги съдържат наистина важна информация.
☒ Рядко са важни.
- Б) ☒ Прекъсват вниманието и те връщат в приложението.
Точно! Настояват за внимание в конкретен момент.
- В) Защото показват колко добър и модерен е телефонът.
☒ Няма общо с това.
- Г) Защото служат единствено за учебни цели и напомняния.
☒ Повечето разсейват.

13. Кога алгоритъмът може да е несправедлив?

- А) Когато работи твърде бавно и се забавя много.
☐ Скоростта няма връзка.
- Б) Когато системата разполага с прекалено много данни.
☐ Многото данни сами по себе си не са проблем.
- В) Когато просто не харесваш резултата, който ти дава.
☐ Нехаресването не е несправедливост.
- Г) ☒ Когато повтаря изкривени представи, които са били в данните му.
Точно! Изкривени данни → изкривен резултат.

14. Защо ИИ понякога дава грешен отговор, но звучи уверено?

- А) ☒ Предсказва правдоподобен текст – тонът не е доказателство.
Точно! Тонът е стил, не доказателство.
- Б) Защото се е ядосал и затова обърква нещата.
☐ ИИ няма чувства.
- В) Защото интернет връзката е бавна в момента.
☐ Няма връзка със скоростта.
- Г) Защото се шегува нарочно с човека, който му е задал въпроса.
☐ ИИ не се шегува.

15. Виждаш „снимка“, на която известен човек прави нещо шокиращо. Кое е разумно?

- А) Веднага я споделяш с всичките си приятели и близки.
☐ Не споделяй нещо, което не си проверил.
- Б) ☒ Проверяваш откъде идва и дали надежден източник я потвърждава.
Точно! Убедителното не значи истинско.
- В) Вярваш ѝ веднага, защото изглежда напълно истинска и съвсем реална.
☐ Как изглежда не е доказателство – ИИ прави реалистични фалшификати.
- Г) Броиш колко харесвания и коментари е събрала вече.
☐ Харесванията не доказват истинност.

16. Защо е добре да свързваш екранното време с настроението, а не само с часовете?

- А) Защото броят на часовете никога няма никакво значение.
☐ Часовете имат значение, но не са всичко.
- Б) Защото настроението винаги е по-важно от съня и почивката.
☐ Не ги противопоставяме.
- В) ☒ Защото различно съдържание ти влияе различно.
Точно! Питай „Как ми повлия това време?“, не само „Колко?“.
- Г) Защото не можеш да провериш екранното си време на телефона.
☐ Можеш – повечето телефони го показват.

17. Когато използваш безплатно приложение, с какво „плащаш“?

- А) С монети или с истински пари в приложението.
☐ Има причина безплатните приложения да са такива.
- Б) ☒ С данните си – какво гледаш, харесваш и правиш.
Точно! При „безплатното“ продуктът си ти.
- В) С нищо – услугата е напълно и изцяло безплатна.
☐ Нищо не е напълно безплатно.
- Г) С месечен абонамент, който плащат родителите ти.
☐ Не с абонамент – с данни и внимание.

18. Кое описва най-добре какво прави езиковият модел?

- А) Търси в голяма база с проверени и надеждни факти.
☐ Няма такава база – изчислява текст.
- Б) Разсъждава напълно логично, точно като истински човек.
☐ Не разсъждава – няма вътрешен смисъл.
- В) Разбира въпроса ти, както и чувствата и намеренията ти.
☐ Симулира разбиране, не разбира.
- Г) ☒ Разпознава закономерности и предсказва следващата дума.
Точно! Без разбиране, намерение или самосъзнание.

19. Защо започваш да виждаш все повече съдържание на една тема?

- А) ☒ Платформата е разпознала интереса ти и предлага още.
Точно! Така се образува информационен балон.
- Б) Защото всички групи теми вече са изтрити от интернет.
☐ Другите теми са достъпни.
- В) Защото всички потребители виждат едно и също съдържание.
☐ Всеки вижда различно.
- Г) Защото често показаното нещо винаги е проверено и вярно.
☐ Честотата не е проверка.

20. Какво е най-важно да запомниш за времето, което прекарваш онлайн?

- А) „Интернет е много опасен, затова стой настрана от него.“
☐ Плашенето не помага.
- Б) „Не казвай на никого какво точно се случва с теб.“
☐ Точно обратното – казвай на възрастен.
- В) ☒ „Ако нещо те притеснява, обърни се към възрастен, на когото вярваш.“
Точно! От възрастен можеш да получиш подкрепа.
- Г) „Опитай се да решиш целия проблем съвсем сам.“
☐ Не оставай сам с проблема.